NORTH DAKOTA
DEPARTMENT of HEALTH

BỘ Y TẾ
TIỂU BANG NORTH DAKOTA

BỆNH SỐT XUẤT HUYẾT

Thuật ngữ bệnh sốt xuất huyết (VHF) là nói tới một nhóm bệnh do nhiều dòng siêu vi riêng biệt gây ra. Một số dòng siêu vi gây bệnh sốt xuất huyết có thể gây bệnh tương đối nhẹ trong khi nhiều dòng khác có thể gây bệnh nghiêm trọng và đe dọa tới tính mạng.

Bệnh sốt xuất huyết là do các loại siêu vi thuộc bốn dòng riêng biệt: arenaviruses, filoviruses, bunyaviruses và flaviviruses gây ra. Mỗi siêu vi đều có một số đặc điểm chung:

- Khả năng sống sót phụ thuộc vào vật chủ là thú vật hoặc côn trùng, hay còn gọi là vật chủ tự nhiên.
- Các loại siêu vi bị giới hạn theo phạm vi địa lý ở những khu vực nơi các loài vật chủ sinh sống.
- Con người không phải là vật chủ tự nhiên của bất kỳ loại siêu vi nào trong số này. Con người bị nhiễm bệnh khi tiếp xúc với vật chủ bị nhiễm bệnh. Tuy nhiên, đối với một số loại siêu vi, sau khi lây truyền ngẫu nhiên từ vật chủ, con người có thể truyền siêu vi sang cho người khác.
- Thường hiếm khi xảy ra các trường hợp mắc bệnh sốt xuất huyết ở người hoặc dịch bệnh sốt xuất huyết do các loại siêu vi này. Khó có thể dự đoán được khi nào sẽ xảy ra dịch bệnh sốt xuất huyết.
- Trừ một số trường hợp ngoại lệ đáng lưu ý, không có biện pháp chữa trị dứt điểm hoặc biện pháp điều trị bằng thuốc có uy tín để chữa bệnh sốt xuất huyết.

Hiếm khi các trường hợp nhiễm siêu vi và vi khuẩn khác có thể gây bệnh sốt xuất huyết, ví dụ điển hình là bệnh sốt xuất huyết do chuột cắn (scrub typhus).

Các dạng bệnh sốt xuất huyết bao gồm:

- Bệnh viêm não do bọ ve gây ra
- Hội chứng viêm phổi do siêu vi Hantavius (HPS)
- Bệnh sốt Rift Valley
- Bệnh sốt xuất huyết Ebola

Nhiễm bệnh

Các siêu vi liên quan tới các dạng bệnh sốt xuất huyết đều sống ký sinh ở động vật, điều đó có nghĩa là chúng sống tự nhiên trong động vật chủ hoặc động vật truyền bệnh có chân đốt. Chúng phụ thuộc hoàn toàn vào vật chủ của mình để sinh trưởng. Động vật gặm nhấm và động vật chân đốt (thí dụ như bọ ve và muỗi) chủ yếu là các vật chủ chính của các loài siêu vi gây bệnh sốt xuất huyết. Ví dụ về vật chủ là chuột nhiều vú, chuột bông, chuột hươu (deer mouse), chuột nhà và các loài chuột đồng khác. Bọ ve và muỗi là động vật lây truyền một số dạng bệnh sốt xuất huyết. Tuy nhiên, người ta vẫn chưa xác định được vật chủ của một số loại siêu vi, ví dụ điển hình là các loại siêu vi Ebola và Marburg.

Có thể gặp các loại siêu vi gây bệnh sốt xuất huyết ở mọi nơi trên thế giới. Tuy nhiên, vì mỗi siêu vi gắn liền với một hoặc nhiều loài vật chủ nhất định, siêu vi và căn bệnh liên quan thường chỉ được phát hiện thấy ở nơi sinh sống của các loài vật chủ của siêu vi đó. Một số loài vật chủ, thí dụ như các loài động vật gặm nhấm mang nhiều siêu vi arenaviruses Thế Giới Mới (New World arenaviruses), sống ở những khu vực địa lý giới hạn; do đó, nguy cơ mắc bệnh sốt xuất huyết do các loại siêu vi này chỉ giới hạn trong phạm vi các khu vực đó. Các loài vật chủ khác sống trên các khắp các lục địa, thí dụ như các loài động vật gặm nhấm mang siêu vi gây hội chứng viêm phổi hantavirus (HPS) tại Bắc Mỹ và Nam Mỹ, hoặc các loài động vật gặm nhấm mang siêu vi gây bệnh sốt xuất huyết với hội chứng suy thận (HFRS) tại Âu châu và Á châu. Một số loài vật chủ sống rải rác gần như

khắp mọi nơi trên thế giới, thí dụ như loài chuột thường. Đây là loài mang siêu vi Seoul gây bệnh HFRS. Vì vậy, con người có thể nhiễm bệnh HFRS ở bất cứ nơi nào có loài chuột thường.

Mặc dù thường chỉ mắc bệnh ở những nơi vật chủ sinh sống, đôi khi chúng ta vẫn bị nhiễm bệnh do một vật chủ được xuất cảng từ môi trường sống nguyên thủy của chúng. Ví dụ, các dịch bệnh sốt xuất huyết đầu tiên tại Marburg và Frankfurt, Đức và tại Nam Tư xảy ra khi các nhân viên phòng thí nghiệm chạm vào các con khỉ nhập cảng bị nhiễm siêu vi Marburg. Đôi khi, ta bị nhiễm bệnh tại khu vực nơi siêu vi xuất hiện tự nhiên và sau đó di chuyển sang nơi khác. Nếu loại siêu vi đó là dạng có thể lây truyền qua tiếp xúc giữa người với người, người di chuyển có thể lây bệnh sang những người khác. Ví dụ, vào năm 1996 có một chuyên gia y tế điều trị cho các bệnh nhân mắc bệnh sốt xuất huyết Ebola tại Gabon đã vô tình bị nhiễm bệnh. Sau đó, khi ông này tới Nam Phi và được chữa bệnh Ebola tại bệnh viện, siêu vi này đã lây sang một nhân viên y tá. Nhân viên này sau đó đã mắc bệnh và tử vong. Vì hàng năm số người du hành ngày càng tăng nên các dịch bệnh này ngày càng trở thành mối đe dọa ở những nơi trước đây hiếm khi gặp các bệnh này, thậm chí chưa bao giờ gặp.

Các siêu vi gây bệnh sốt xuất huyết ban đầu truyền sang người khi các hoạt động của vật chủ nhiễm bệnh hoặc vật truyền bệnh và hoạt động của con người chồng chéo lên nhau. Các siêu vi gây bệnh trong vật chủ là động vật gặm nhấm bị lây truyền khi con người tiếp xúc với nước tiểu, phân, nước miếng hoặc chất dịch cơ thể khác của động vật gặm nhấm bị nhiễm bệnh. Các siêu vi liên quan tới động vật chân đốt truyền bệnh thường hay lây truyền nhất khi muỗi hoặc bọ ve cắn người hoặc khi người nghiền nát một con bọ ve. Tuy nhiên, một số động vật truyền bệnh trong số này có thể làm lây lan siêu vi sang động vật, thí dụ như gia súc. Sau đó, con người sẽ nhiễm bệnh khi chăm nuôi hoặc giết mổ các động vật đó.

Một số loại siêu vi gây bệnh sốt xuất huyết có thể lây lan từ người này sang người khác sau khi người nhiễm siêu vi ban đầu bị mắc bệnh. Ví dụ như các loại siêu vi gây bệnh sốt xuất huyết Ebola, Marburg, Lassa và Crimean-Congo. Dạng lây truyền siêu vi thứ sinh này có thể xảy ra trực tiếp qua việc tiếp xúc gần gũi với những người nhiễm bệnh hoặc chất dịch cơ thể của họ hoặc gián tiếp qua việc tiếp xúc với các đồ vật đã nhiễm chất dịch cơ thể bị nhiễm siêu vi gây bệnh. Ví dụ như ống tiêm và kim tiêm nhiễm siêu vi gây bệnh là nguyên nhân chủ yếu làm lây bệnh trong các nạn dịch bệnh sốt xuất huyết Ebola và Lassa.

Các triệu chứng

Các dấu hiệu và triệu chứng cụ thể là khác nhau tùy thuộc vào dạng bệnh sốt xuất huyết, tuy nhiên các dấu hiệu và triệu chứng ban đầu thường bao gồm sốt cao, mệt mỏi, chóng mặt, nhức mỏi cơ, suy nhược và kiệt sức. Những bệnh nhân mắc bệnh sốt xuất huyết nghiêm trọng thường có dấu hiệu xuất huyết dưới da, trong nội tạng hoặc các bộ phận có lỗ hở của cơ thể như miệng, mắt hoặc tai. Mặc dù có thể bị xuất huyết ở nhiều vùng trên khắp cơ thể, bệnh nhân hiếm khi tử vong do mất máu. Những bệnh nhân lâm bệnh nặng cũng có triệu chứng sốc, hệ thần kinh hoạt động bất thường, hôn mê, mê sảng và co giật. Một số dạng bệnh sốt xuất huyết còn liên quan tới triệu chứng suy thận.

Ngừa bệnh

Trừ bệnh sốt vàng da và bệnh sốt xuất huyết Argentine, là những bệnh đã có thuốc chủng ngừa, **hiện không có thuốc chủng ngừa** để bảo vệ chống lại các căn bệnh này. Bởi vậy, các hoạt động ngừa bệnh phải chú trọng tới việc tránh tiếp xúc với các loài vật chủ. Nếu các biện pháp ngừa bệnh không có tác dụng và có trường hợp mắc bệnh sốt xuất huyết, cần tập trung chú ý tới việc phòng ngừa lây lan thêm từ người này sang người khác nếu loại siêu vi đó có thể lây lan theo cách này.

Vì nhiều loại vật chủ mang siêu vi gây bệnh sốt xuất huyết là động vật gặm nhấm, các hoạt động ngừa bệnh bao gồm:

- Kiểm soát số lượng động vật gặm nhấm.
- Ngăn chặn động vật gặm nhấm xâm nhập vào nhà hoặc nơi làm việc hoặc sống trong các khu vực này.
- Khuyến khích hoạt động dọn sạch an toàn ổ và phân của động vật gặm nhấm.

Đối với các loại siêu vi gây bệnh sốt xuất huyết lây lan qua động vật chân đốt truyền bệnh, hoạt động ngừa bệnh thường chú trọng tới việc kiểm soát côn trùng trên toàn cộng đồng. Ngoài ra, công chúng cũng được khuyến khích sử dụng chất diệt côn trùng hoặc mặc loại quần áo thích hợp, mắc màn, dùng tấm lưới chắn cửa sổ và các biện pháp ngăn chặn côn trùng khác để tránh bị côn trùng cắn.

Đối với các loại siêu vi gây bệnh sốt xuất huyết truyền từ người này sang người khác, việc tránh tiếp xúc gần gũi với những người nhiễm bệnh và chất dịch cơ thể của họ là cách quan trọng nhất để tránh lây bệnh. Các biện pháp chăm sóc ngừa bệnh hoặc kiểm soát lây nhiễm bao gồm cách ly người nhiễm bệnh và mặc quần áo bảo vệ. Các khuyến cáo về các biện pháp kiểm soát nhiễm bệnh khác bao gồm sử dụng, khử trùng và vứt bỏ một cách thích hợp các dụng cụ và máy móc được sử dụng để điều trị hoặc chăm sóc cho những bệnh nhân mắc bệnh sốt xuất huyết, thí dụ như kim tiêm và nhiệt biểu kế.

Điều trị

Bệnh nhân được trị liệu trợ giúp, nhưng thường là không có biện pháp điều trị khác hoặc không có biện pháp chữa trị dứt điểm bệnh sốt xuất huyết.

Để biết thêm chi tiết, xin gọi Bộ Y Tế Tiểu Bang North Dakota tại số 701.328.2378.